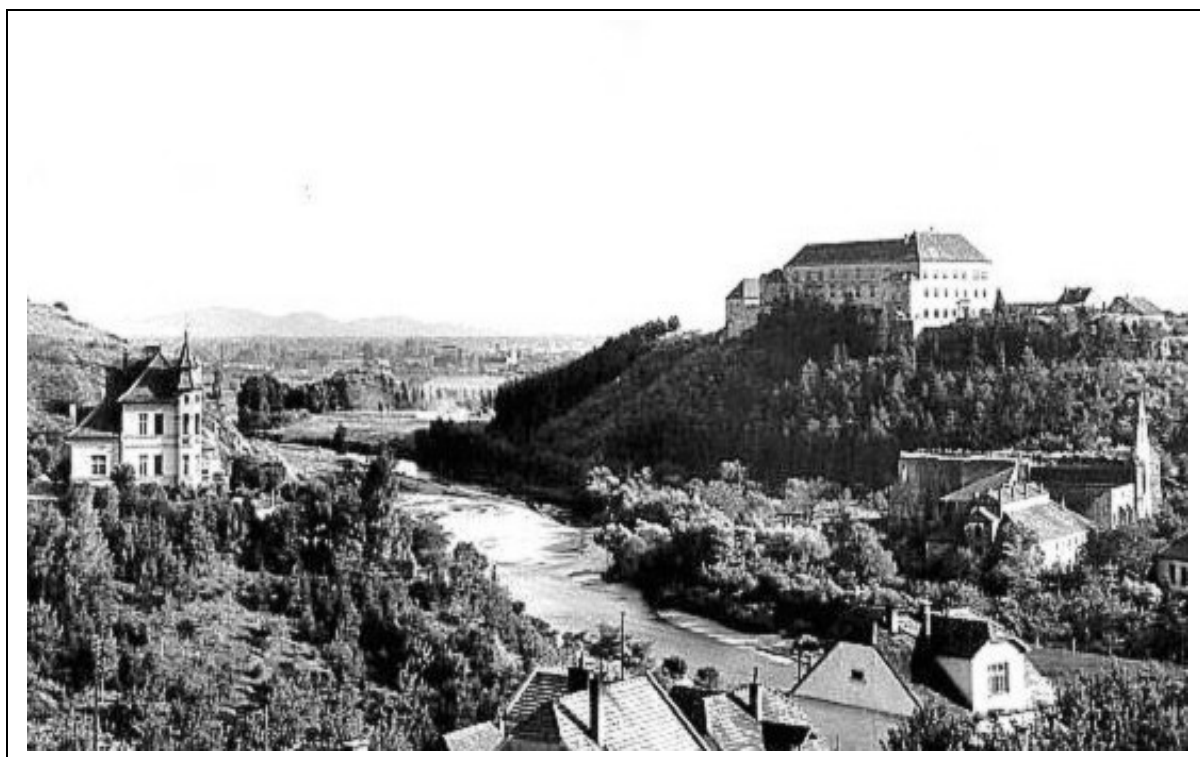

Historie Rosa coeli

Bývalého kláštera premonstrátek
Nejstaršího ženského kláštera na
Moravě a nejvýznamnější památky
V Dolních Kounicích

V roce 2009 sepsal Milan Řiháček Kounický.

PODNĚTY KE VZNIKU PANENSKÉHO PREMONSTRÁTSKÉHO KLÁŠTERA ROSA COELI V DOLNÍCH KOUNICÍCH.

Asi v roce 1175 vznikl spor mezi Čechy a Rakušany o pohraniční oblast VITORAZSKO. Tato oblast prodělávala německou kolonizaci z Rakous. Český kníže Soběslav II. chtěl oblast Vitorazska samozřejmě připojit k českému státu a tak v roce 1176 v čele silného vojska sebraného v Čechách, na Moravě, ale i s pomocí Míšně, Saska a Polska dvakrát vpadl do Rakous a s pomocí vojska knížete Oty Konráda ze Znojma, poplenili napadenou zemi až k Dunaji. Vojska knížete se z loupení vrátila s bohatou kořistí a velkým počtem otroků. Při vpádu nešetřili ani kostely a kláštery. zemřelého krále Vladislava.

Jedním z účastníků výpravy do Rakous byl v družině knížete Oty Konráda znojemského i pan Vilém z Pulína, držitel Kounic. Značně se podílel na vypalování kostelů a klášterů, za což byl dán také papežem do klatby. Takové postavení mimo zákon nebylo příjemné ani v této době a tak pan Vilém po čase se rozhodl putovat do Říma a poprosit papeže o odpuštění. To nakonec udělal, bylo mu odpuštěno, avšak za pokání mu papež uložil, aby vystavěl na svém panství klášter. Po delším váhání se k činu rozhodl a počal jej realizovat. O celé události nám zachoval zprávu letopisec Gerlach = Jarloch, pokračovatel kronikáře Kosmase, který byl opatem Milevského kláštera. **FRB,II., 476 – 477**

V českých zemích právě v první polovině 12. století proběhlo vybudování hned několika klášterů mužských i ženských. Již jsem vzpomínal Strahov, Želiv, Doksany, Louňovice, Jeruš a Pernegg v Rakousku a s těmito kláštery bylo úzce spojeno jméno Gotšalka, opata v Želivském klášteře, který je pomáhal budovat a měl značné zkušenosti. Proto není divu, že si jej pozval pan Vilém z Kounic v r. 1181 k sobě, aby se poradil s opatem o výstavbě budoucího kounického kláštera. Společně patrně vybrali i místo pro budoucí stavbu, které zvolili vhodně, neboť zůstávalo ukryto zrakově příchozích z jihomoravské roviny, v ohbí řeky skryto na jih kopcem, kde byl později vybudován mohutný hrad.

Po této první poradě hned na to určil Gotšalk želivského převora Mandruvina, podpřevora Eberharda, který byl příbuzným pana Viléma, a mladého klerika Richvina, aby v Kounicích připravili základní příbytek pro řeholníky a probošta, kteří měli vést správu kláštera a příbytek pro řádové sestry, čili klausuru pro konvent jeptišek a hospodářské budovy.

DOLNOKOUNICKÝ KLÁŠTER V PRVNÍCH LÉTECH SVÉHO TRVÁNÍ

Když byl klášter v Dolních Kounicích v r. 1183 uveden v činnost, byl opatem Gotšalkem ustanoven za kounického probošta želivský premonstrát Petr, do té doby převor kláštera Louňovického.

Podle Gerlachovy charakteristiky šlo o muže učeného, ctnostného života, který navíc se znal i s jeptiškami, neboť pocházely ze stejného kláštera. Sestry si navíc vymohly na Gotšalkovi slib, že je brzy v jejich odloučenosti na novém místě přijde potěšit.

Proto se Gotšalk, ačkoliv už byl velmi stár, vydal v prosinci r.1183, po raní mši na Sv. Mikuláše na cestu, s níž chtěl spojit visitaci všech klášterů podřízených Želivu. Nejprve zašel do Louňovic, odtud přes Chýnov na Moravu do Dolních Kounic, kde se zdržel několik dní. Potom opat navštívil ještě klášter jerušký a v Perneku v Rakousích a na zpáteční cestě se zastavil na hradě Bítově, kde byl už dlouho zván na návštěvu a také se zastavil za olomouckým biskupem Pelhřimem, který v té době byl na návštěvě u knížete Oty Konráda ve Znojmě, neboť mu měl vysvětlit kostel v Dačicích. Markrabě i biskup jej přijali s velikou úctou. Gotšalk v té době už byl nemocný, ale silou vůle vše překonal, strávil u knížete a biskupa na jejich prosby Vánoce a pak se vrátil do Louňovic, kde vyčerpaný pětitydenní cestou ulehl a nakonec dne 18. února 1184 tam i zemřel.

RŮST MAJETKU KLÁŠTERA - KLÁŠTER JAKO VELMOŽSKÁ FUNDACE

Od svého zakladatele dostal klášter v užívání část zakladatelova majetku. Můžeme soudit také, že přízní rodu zakladatelova a zbožnými odkazy se klášterní záduší zvětšovalo, klášter získal více členů (členek) a byl povýšen na proboštsví. V listinách již v první polovině 13.století, tedy již 50 let po vzniku kláštera, čteme mezi svědky jména kounických proboštů, ne již převorů, jak kounické správce nazýval letopisec Gerlach..Snad byl na probošta povýšen již pan Eberhard – příbuzný pana Viléma z Kounic.Písemné zprávy o klášteře a tedy i o jeho majetku jsou až do konce 13. století velmi mezerovité a neumožňují si udělat dokonalý přehled o celkovém klášterním majetku. Přesto je i v této době vidět majetkový příliv, který přispívá klášteru ve všech oblastech jeho života.

O tom, že měl kounický klášter již krátce po svém vzniku mocné zastánce svědčí například biskup Dětrich, když vzpomíná podporu olomouckého biskupa Roberta (v letech 1202 a1240), který byl velkým příznivcem kláštera, rád navštěvoval kounický klášter a daroval mu několik vinic u Pouzdřan a Popic..

Další zachovanou písemnou zprávou o rozšíření majetku kláštera je listina ze **4.pros.1237**, kterou Markéta (z Drnholce) vdova po Žibřidu Sirotkovi spolu se svými syny Žibřidem, Kadoldem a Heřmanem, darují klášteru kounickému na věčné časy kapli v Mušůvkách s patronátním právem a s desátky z té vesnice a s držbou 1 lánu .

V listině se hovoří také o právech Staroboleslavské kapituly. Je zde

jmenována jako“ Clastrum Polizlaviense“ . Později došlo mezi ní a kounickým klášteřem k úmluvě a klášteř získal místo této kapituly právo vybírat desátky ze 16 kostelů na Moravě, kde dosud vybírala desátky uvedená kapitula.

Nejen přízeň zakladatelského rodu, ale i olomouckých biskupů byla na straně kounického klášteřa , ba i samotný papež, konkrétně Klement IV. vzal klášteř pod svou ochranu a papežskou bulou ze dne **2.června 1268** vzal klášteř v Dolních Kounicích pod svůj **papežský patronát** při čemž také potvrdil veškeré jeho jmění, které dosud klášteř získal, nebo v budoucnu spravedlivě získá a bere jej pod svou ochranu. Viz**Doc.L. č.8.**

Soška Pany Marie s Ježíškem, které byl klášterní chrám zasvěcen,proto se mu později také říkalo Růže nebeská, (Panna Maria), tedy Rosa Coeli.

Zcela jistě se jak pro dolnokounický klášteř, tak i pro samotné Dolní Kounice , stal důležitým ten fakt, že král Václav II. dne 8. dubna 1284 , oznamuje že je **kounický klášteř klášteřem královským**, je tedy pod ochranou samotného panovníka a navíc je ve formuláři královského notáře z konce 13. století vzor privilegia, kterým český král dává kounickému proboštovi právo týdenního trhu pro Kounice, který se má konat každý čtvrtek („ semel in quinta feria cuiuslibet septimane „), se všemi výsadami, jak užívají tržiště v Brně, Znojmě , Jihlavě a jiných městech. V listině se praví, že se tak děje na žádost probošta kounického, jež chce král odměnit za jeho věřnost a ochotu k službám. Na čtyři roky osvobozuje od placení královského mýtného a cestného a vůbec od všech dávek a závazků. **Tedy patřně vzniká předpoklad k vybudování klášterního hradu, který je v r. 1328 již skutečností. / Emler Regesta,II.,1044 č. 2412/.**

Domnívám se však, že královský patronát byl na kounický klášteř vztažen již za Přemysla Otakara II. Tedy ještě před Václavem II., a nakonec potvrzen i Karlem IV. v r. 1348.

NEJVÝZNAMNĚJŠÍ MAJETKOVÝ A POLITICKÝ ZISK KOUNICKÉHO KLÁŠTERA V R. 1323.

Eliška Rejčka, vdova po králi Václavu II. chtěla v Brně založit klášter a zvolila si k tomu prostor na Starém Brně, kolem kostela Panny Marie. Nyní se ukázalo, jak byl takticky velmi výhodný nákup tohoto kostela a pozemků kounickým klášterem od kláštera zábrdovického v roce 1315. Královna vdova chtěla založit panenský klášter cisterciáckého řádu a když si v Brně vyhlédla a zvolila toto místo na Starém Brně, obrátila se na krále Jana Lucemburského a žádala na něm zajištění potřebného místa.

Král Jan Lucemburský nabídl tedy klášteru směnu a to tak, že za práva ke kostelu Pany Marie a pozemky na Starém Brně a dále za ves Hajany se vším příslušenstvím dostane kounický klášter královské městečko Pravlov, s trhem, mýtem, a vším ostatním příslušenstvím za souhlasu želivského opata Dětricha.

Od toho okamžiku Pravlov začal ztrácet na významu a naopak rapidně stoupala suverenita kláštera. a začala se rychle měnit tvář Dolních Kounic, nabývající stále více charakteru městečka.

PŘESTAVBA ROMÁNSKÉHO KLÁŠTERNÍHO CHRÁMU DO GOTIKY 1328-1390

Převážnou část 14. století provázely kounický klášter spíš nedostatky a dluhy, než nadbytek a blahobyt. Je to pochopitelné když si uvědomíme, jak velikou a náročnou byla přestavba kláštera do gotiky. Je zajímavé, že se

nezachovaly žádné písemné doklady, které by dokumentovaly stavební práce a že i takové otázky, jako které stavební huti na stavbě pracovaly, dnes řešíme z vlastní podoby provedených prací. Dnes víme, že celá stavba jak s ohledem na náročnost práce i financí, tak s ohledem na události, které probíhaly v té době ve společnosti, probíhala v několika etapách. Dále si musíme uvědomit základní fakt, to je že vše probíhalo za vlády rodu Lucemburků, zejména v období panování Karla IV. Proto také o kounickém klášteře mluvíme jako o francouzské gotice. Přestavba chrámu následovala po výstavbě obranného hradu. Ten byl již r. 1330 dobudován.

Pečeť probošta kounického kláštera na

listině z roku 1334.

Dobudování kostela se protáhlo daleko do 2. poloviny 14. století, jak lze usuzovat podle sochařské výzdoby konsol, a jak nám říkají i hospodářské listiny a údaje ze života kláštera. Pak teprve byla doplněna hlavní loď zděným chórem jeptišek. Ten byl sklenutý do tří pilířů ve své podélné ose, klenbou shodnou jak ve své konstrukci, tak i ve stavebních detailech s klenbou sakristie, která však má jen jeden profilovaný pilíř. Sakristie byla stavěna podle původního plánu. Potvrzuje to zachovaná část trnožní římsy, která zde byla převedena ze zdiva chrámového na zdivo sakristie. V tomto stavebním stavu pak byl kostel i klášter zastižen válkami husitskými a jako i jiné stavby toho druhu byl zapálen a zrušen, což se stalo r. 1423.

OBDOBÍ HUSITSKÝCH VÁLEK A POSLEDNÍCH 100 LET EXISTENCE KLÁŠTERA

Hospodářské údaje, ale i ostatní informace z kounického kláštera prakticky končí rokem 1418 a v dalších 15 letech nemáme o dění v klášteře dostatečných zpráv.

Je jasné, že můžeme odvozovat mnohé, co se tehdy v Dolních Kounicích dělo od zpráv z nejbližšího okolí, především Ivančic, které byly dobyty husitskými vojsky a osazeny husitskou posádkou. Na příkladu z jiných měst a panství si můžeme také udělat orientační obraz o Dolních Kounicích. Víme, že se na počátku 15. století Kounickému klášteru vcelku dařilo a přes počáteční dluhy se vypracoval až k plné prosperitě. Výhodou kláštera bylo, že k zabezpečení nádenických prací mohl klášter na stavbě chrámu využívat lacinou práci svých poddaných, tím i šetřit, a na druhé straně je i více vykořisťovat..

Klášterní portál s postavou žehnajícího Ježíše Krista v tympanonu.

O životě kněží pocházejících z kounického kláštera nemáme zpráv. Život podle evangelijních zásad byl však v této pozdní předhusitské době jistě jen výjimkou. Že na Moravě rostla oposice proti zfeudalizované církvi, dokazuje rozšíření sekty valdenských v zemi. Po vystoupení Mistra Jana Husa, po jeho smrti na hranici v Kostnici, nemohlo zůstat ani obyvatelstvo na venkově v klidu. I sedlák, i když byl klidnější než venkovský bezzemek, či městská chudina, viděl přece jen rozdíl mezi svým způsobem života a pohodlím kněží a tak zákonitě došel k úvahám o společenských rozdílech mezi lidmi.

A i když byl nucen žít jak učila církev v poslušnosti vůči svým pánům, přece jen vyžadoval od kněží aspoň aby byli příkladem života mravného a bohulibého.

Nadšení moravských sedláků a venkovské chudiny pro myšlenky husitství dokazuje jejich napodobení českého Tábora, který se ve svých počátcích snažil o vytvoření beztřídní společnosti, na ostrově v řece Moravě u Uherského Hradiště v r. 1421.

Jižní Morava byla ve varu po celou dobu husitských válek až do bitvy u Lipan v r. 1434. Již v r. 1423 byl kounický klášter poničen požárem a následující rok vpadla na Moravu veškerá válečná moc husitských Čech. Husité se zmocnili benediktinského kláštera v Třebíči a dobyli královské město Ivančice. Dne 12. listopadu 1425 husité rozbořili klášter Louku u Znojma, následujícího roku (1426) husité vypálili liechtensteinský Mikulov a následující léta procházela husitská vojska při výpadech do Rakous.

Nepřidal-li se selský lid vždy otevřeně k husitům, není zpráv, že by se chtěl zastat platně svých kněží, mnichů či jeptišek. V nejlepším případě jim byl jejich osud lhostejný. Nevíme, co se dělo v těch dobách v kounickém klášteře. Je těžké si představit, že by za husitských bouří, které procházely nedalekým krajem, bylo kounického kláštera ušetřeno. V roce 1433 mluví kounická listina o škodách, které země a služba boží utrpěla řáděním husitů.

Moravský markrabě Albrecht Rakouský v r. 1434 vydal kounickému klášteru povolení, aby mohl prodat roční rentu 10 hřiven za 100 kop grošů brněnskému a olomouckému kanovníkovi Janovi ...**“propter urgentem necessitatem monasterii Cunicensis „/ Doc.L.172/33- z 9.dubna 1934/** Postupně se začínají množit další listiny, dokazující, že klášter se po porážce husitů u Lipan opět zotavuje z utrpěných ran a nabývá další majetky, opět se objevují i různé soudní půhony a všechno dokazuje jeden fakt, totiž že kounický klášter patrně nebyl zničen natolik, jako mnohé jiné kláštery.

Ihned po porážce husitů se začal opět probouzet k čilému životu a také, se jeptiškám asi podařilo ukrýt a zabezpečit značnou část majetku, kterou po válkách počaly bezprostředně užívat ve prospěch kláštera.

Jedna z nejstarších listin, která se vzpomíná v archivu města Dolních Kounic je listina z r.1479, kterou probošt Hynek a konvent kláštera v Dolních Kounicích osvobozují kounické obyvatele, majitele vinic v hoře „Šibeničné“ od všech desátků za 50 zlatých a roční plat 2 kop a 16 grošů a ustanovují, že k Horenskému právu v Dolních Kounicích mají slušeti. Tedy Dolní Kounice již mají své Horenské právo.

Tato původní listina se v originálu nezachovala, ale je zachována v opisu v pozdějších potvrzeních privilegií.

Zrovna tak je pouze z opisů v potvrzeních českých panovníků znám text listiny z r.1483, ve které probošt Wolfgang, převora Kateřina, podpřevorka Margareta, cirkatrix Dorota, Veruna, Beatrix, a všechen konvent kláštera kounického, prodali „milým měšťanům našeho městečka Dolních Kounic právo odúmrtí za 200 zlatých uherských.

Celou záležitost potvrdil král Ladislav v r. 1497.Obdobnou listinu spatřujeme u Pravlova.

Klášter v Dolních Kounicích zastoupený proboštem Wolfgangem a převorkou Kateřinou uzavírá dohodu s městečkem Pravlov stran jeho povinností z nově vysazovaných vinic v Nové hoře, zvané Newacz. Pravlovští jsou povinni odvádět desátky jako z jiných hor, navíc dávají klášteru 50 kop grošů pocty a za to jim klášter uděluje právo odúmrtí.. Dne 12.září 1490, dáno v Dolních Kounicích. / **Doc.L. 267/84** /.

Dne 13.ledna 1492 souhlasí klášter v Dolních Kounicích, zastoupený proboštem

Janem a převorkou Kateřinou s tím, aby panoše Toman Greyph, klášterní man ,odprodal manský dvůr v Březí Hansu Rastenfelderovi s podmínkou, že ten bude uznávat kounický klášter za svého pána a že ve válečné době přijede Hans ve zbroji s jedním koněm a po čtyři týdny se bude sám vydržovat. Nato došlo k prodeji mezi Tomanem a Hansem a to dne 5.února 1492./ **Doc.L. 86 a Doc.L. 87.**/

Náhrobek z červeného mramoru probošta Jana IV. Hraběte z Althau, který stojí pod podloubím Zemského musea v Brně.

Poslední zápis v listinách o ekonomických transakcích , které jsem objevil v archivních materiálech a v seznamech archivů, je listina probošta Martina, biskupa nikopolského, z kounického kláštera, který nastoupil po Janovi a převorky Markéty i konventu tamtéž, ze dne 18.července 1523, kterou klášter osvobozuje Melicharu Stokerovi –pečovateli na Drnholci a jeho manželce Kunhutě dvůr v Drnholci , položený mimo městečko ,od dávek a platů i desátků s povinností účastnit se sjezdu manů v klášteře/ **Doc.L. 367/103.**/

KONEC – ZÁNÍK KLÁŠTERA V DOLNÍCH KOUNICÍCH V R.1527

Těmito zápisy vzpomínaných listin jsme tedy poměrně rychle prošli posledních 100 let existence kláštera v Dolních Kounicích a je nyní třeba tato poslední léta poněkud objasnit, říci co se odehrávalo v té době nejen v D.Kounicích, ale ve státě vůbec. neboť mnohé celostátní děje měly zásadní vliv na život v Dolních Kounicích. Musíme se tedy ve svém vyprávění vrátit k době husitských válek a dění v té době i u nás.

Vycházíme z toho faktu, že i když byl kounický klášter jistě zpustošen a již v r. 1423 poškozen požárem, patrně osazenstvo kláštera dokázalo ochránit nejen své životy, ale asi i dosti finančních prostředků, neboť se po 15 létech husitské éry poměrně rychle zotavilo a záhy přistoupilo i k opravám kláštera. Nasvědčuje tomu i stavebně technický průzkum a na to zpracovaný popis stavebního vývoje jak je uveden v publikaci Komité pro záchranu památek z r. 1935 **Dr.Karla Svobody, který v publikaci píše.....** :

když se poměry v zemi ustálily a řádové sestry klášter opětovně osadily, našly jej ve zříceninách. Těžká finanční a hospodářská situace je nutila, aby se omezily na opravy toliko nejnutnější.Tehdy asi bylo zřízeno nynější zděné schodiště do I. Poschodí křížové chodby, jak tomu nasvědčuje spára , oddělující je od severní zdi křížové chodby a pozdně gotická okénka v jeho zdivu. Ku schodišti vede v přízemí chodby gotický portálek z dob jejího založení, ten měl asi původně určení jiné, patrně jako vstup k obytným budovám. Ze zařízení tohoto schodiště lze dovozovati, že přímý vstup z obytných budov klášterních do I. poschodí chodby byl zrušen. Snad jejich první poschodí bylo příliš sešlé a proto nebylo obnoveno, když se na jeho opravu nedostávalo prostředků, snad byly sestry prozatímně ubytovány i v I. poschodí křížové chodby

Stejně jako klášter sešel i klášterní chrám.Jeho klenby ponechané bez střech a vydané na pospas vlivům povětrnostním , se zřítily. Zdivo kněžiště a příčné lodi, oslabené četnými vysokými gotickými okny , větralo a rozpadávalo se.

Když byla zahájena oprava chrámu bylo nutno největší pracovní úsilí vynaložiti na úpravu jeho východní části, to jest kněžiště a lodi příčné. Horní zvětralé partie zdiva byly sneseny a materiálu takto získaného použito ku jeho zesílení zazděním nadbytečných oken

A dále pak Dr. Svoboda říká.....

Těžká hospodářská situace znemožňovala obnovu kláštera v původním rozsahu. Ta také zavinila, že kostel již nebyl zaklenut, nýbrž opatřen toliko rovným stropem, zřízeným nad konsolami někdejší klenby lodi, což ovšem předpokládalo značné snížení okenních záklenků, jež byly nahrazeny cihlovými. Zároveň byl nově vybudován štít západního průčelí a nově upraven vstup na půdu ze schodištní vížky, půda byla osvětlena 4 gotickými okénky ve štítové zdi. Rovněž byla snížena vížka. Že od zaklenutí kostela bylo definitivně upuštěno, patrně z úpravy štítu, založeného značně níže, než jak tomu bývalo původně, ze snížení hřebenu obvodového zdiva a z prolomení nového vchodu ze schodištní vížky na půdu, který by při zaklenutí lodi vedl přímo do výběhu klenby.

Na zřeteli však musíme mít i společenské poměry, procesy, které v té době probíhají ve společnosti a fakt že stále více se otevírají i reformistické snahy v samotné církvi. Zvláště pak příchod Ferdinanda I. Habsburského, který byl považován za panovníka církevně tolerantního, ovlivnil jednání některých osob, především pak ovlivnil i počínání tehdejšího kounického probošta Martina Göschla, rodáka z Jihlavy.

Martin Göschel nastoupil po smrti probošta hraběte Jana VI. z Althanu v r. 1517. Tento ambiciózní kněz přestoupil v roce 1521 na luteránskou víru a dokonce si vzal jednu z kounických jeptišek za manželku, domnívaje se, že doba je mu natolik příznivá, že dojde svých velikých cílů. Chtěl totiž po zemských stavech, aby mu klášterní jmění bylo inkorporováno. Podle jeho vzoru pak i ostatní jeptišky vedly údajně neřestný život. To vše mělo za následek, že jej olomoucký biskup suspendoval a král Ludvík Jagellonský na něj vydal vyhošťovací rozkaz, ale Göschel toho nedbal a zůstal v klášteře až do r. 1526. Martin Göschel byl nositelem hodnosti světícího biskupa olomouckého s titulem biskupa nikopolitánského.

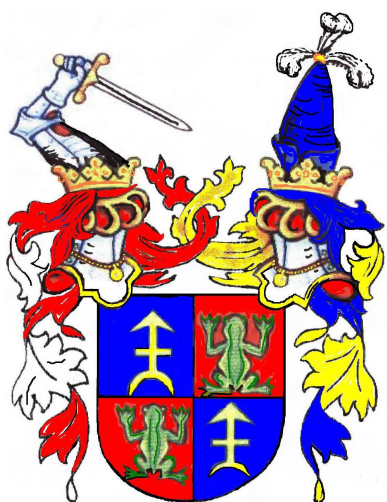
To vše mělo za následek rostoucí hněv poddaných kláštera. V Praze na český trůn mezitím nastoupil Ferdinand I. Habsburský, o kterém se mnozí domnívali, že je tolerantní vůči nekatolickým církvím a že u něj tyto snáze prorazí.

Tak se domníval i Göschel, který potom, co se uchýlil do Mikulova k Novokřtěncům, byl povolán Ferdinandem do Prahy, kam Göschel přišel, ale panovník jej nechal uvěznit, vyslyšet právem útrpným a hlavu mu zachránila pouze přímluva některé šlechty, která dosáhla toho, že nebyl upálen za živa, ale byl na jejich přímluvu předán olomouckému biskupovi Stanislavovi Pavlovskému, který Göschla nechal znovu uvěznit a ve vězení nakonec Göschel umírá.

Mezi tím zbylých 11 řeholnic si zvolilo za nového probošta Jana, avšak pohoršlivý život, který byl v klášteře veden, přivedl okolní obyvatelstvo k přepadení klášteřa, jeptišky se rozutekly po království a chrám byl částečně zruščen a zneuctěn. Podle místní pověsti prý byly jeptišky přepadeny v noci a vyvražďeny místními řezníky.

Tato báčorečná pověst má své kořeny patrně ve vyprávění asi 80. letého starce v r.1698, kdy tuto pověst vyprávěl opatu Vítu Seiplovi ze Strahova, když strahovští chtěli opravit kounický klášter. V době tohoto vyprávění uplynulo již 172 let od popisovaných událostí a osobně se domnívám že stařec celou záležitost značně přibásnil. K vraždění jeptišek jsem v historii a v dokumentech nenašel jediný opravdový doklad. Vše však nasvědčuje k verzi, že hněv lidu byl značný a jeptišky se rozutekly po království českém, jak o tom vypovídá i dokumentace prodeje kounického panství Ferdinandem I. Habsburským svému místokancléři panu Jiřímu Žabkovi z Limberka.

Po útěku jeptišek z Dolních Kounic se celého majetku ujaly Moravské zemské stavy a ty předaly panství nakonec panovníkovi Ferdinandu I. Habsburskému, neboť se vlastně jednalo o královský klášter. Žádali panovníka, aby panství v budoucnu nezczizoval a aby zůstalo majetkem koruny české. Ferdinand si mnoho do celé záležitosti nenechal mluvit a nejprve na čas zastavil panství královně Marii – vdově po Ludvíku Jagelonském, pak dáno k doživotnímu užívání tridentskému biskupovi Bernardovi a nakonec po předcházející zástavě dne 3. října 1537 dědičně prodáno celé panství místokancléři českého království panu Jiřímu Žabkovi z Limberka.

Erb Jiřího Žabky z Limberka.

Žabka kostel poopravil a zvolil si jej za rodinnou hrobku. Klášter již obnoven nebyl, i když Ferdinand při prodeji výslovně zavázal Žabky, **že sestry kounické, které dosud žijí v českém království, mají přednostní právo ke kostelu a klášteru, pokud by jej chtěly obnovit.** To je nepřímým důkazem, že nebyly vyvražďeny, jak to uvádí místní tradovaná pověst. Tak se církevní panství dostalo r. 1537 definitivně do světských rukou a klášter se stal majetkem jednotlivých šlechtických držitelů panství.

Další osudy klášteřa jsou spojeny se Strahovem a léty 1698 až 1808.

KOUPEĚ KLÁŠTERA STRAHOVEM OD FERDINANDA z DIETRICHSTEINA

Strahovský opat Vít Seipl v r.1695 prováděl visitaci a inspekční cestu po moravských statcích patřících strahovskému klášteru a při návštěvě Nových (tehdy Německých) Bránic dne 25.května 1695 zajel i do Dolních Kounic, kde navštívil zříceninu kláštera "Rosa coeli Když si opat V.Seipl prohlédl klášterní zříceninu rozhodl se požádat tehdejšího majitele, knížete Ferdinanda z Dietrichsteina o postoupení pozemku a zříceniny na něm stojící pro strahovský klášter v Praze.

PRVÉ PRÁCE

Pod dozorem P.Matouše Veitha (*primarius aedificii indusdtriusque promotor*- jak čteme ve strahovských análech) dal podle pokynů opata V.Seipla vyčistit chrámový prostor, klášterní kapli vyčistit a do konce r.1698 byla kaple opravena, uzavřena a opatřena střechou.

V kapli byli v minulosti pohřbíváni probošti kláštera. Na jaře roku 1699 bylo pokračováno v práci. Dne 31.března 1699 uzavřel P.Matouš Veith smlouvu s kounickým zedníkem Antonínem, aby za 100 zlatých vystavěl tři ložnice pro kněží a to směrem k městu a k řece, totiž dvě nové nad sebou, dále refektář ,schodiště a vedle něho aby vyčistil starou místnost. Dále aby prorazil starou kapli také nad refektářem a vystavěl vzhůru širokou zeď pro chodbu. Stejného dne přivedl P.M.Veith také tesaře, aby postupně pokryli došky tři ložnice, kuchyni, refektář a celý hořejší ambit. Dne 18.července se P.M.Veith rozhodl postavit za 51 zlatých a 45 krejcarů od základů novou kuchyni.

V té době bylo také započato se stavbou krovu nad kostelem a také sakristie byla opatřena střechou. I klášterní kaple byla do té míry vnitřně upravena, že když přijel 8. srpna do D.Kounic opat Vít Seipl spolu s P.Joachymem a P.CHrysostomem, mohl již následujícího dne, tedy 9. 8.1699 za přísluhování obou kněží kapli vysvětit a hned v ní sloužit první mši. Kaple byla zasvěcena Sv.Norbertu. V té době, poněvadž nebyly ještě vysušeny ložnice,spali kněží v Německých Bránicích. Dne 17.října 1699 byl na vížku zavěšen zvon, zakoupený v Brně za 34 zlatých a 42 krejcarů. O vigilii Narození Páně nocoval P.Matouš Veith v klášteře poprvé, tedy 24. prosince 1699.

POKRAČOVÁNÍ PRACÍ V r.1700

Od té doby, kdy se P.Matouš Veith trvale usadil v klášteře, postupovaly všechny práce intensivně kupředu.Byly to především práce restaurátorské a také některé nové stavební práce. V r.1700 byla obnovena klenba dolního ambitu křížové chodby křídla vedle kostela.

Dne 25.srpna 1700 započal tesař klást střechu nad hlavním chrámem a tato práce byla 15.listopadu ukončena.Z uvedené informace vyplývá, že nová střecha kostela byla dřevěná - došková, což se stalo osudným faktem v r.1703, jak popíši později. Od 19.dubna do 4. srpna 1700 omítli dva zedníci ambit křížové chodby kolem dokola, pak srovnali zdi horního ambitu, postavili jeho čtvrtou, chybějící část a zpevnili jeho prostřední díl.

OD r. 1702 BYL PROVÁDĚN PRŮZKUM HROBEK.

P.Matouš Veith, vycházející patrně z Pešinova líčení (*PRODROMUS MORAVIAE HISTORIAE*), pátral po hrobech někdejších kounických vrchností, v klášteře pohřbených a také nechal prozkoumat hroby některých proboštů.

STAVBA NOVÉHO KLÁŠTERNÍHO OBYDLÍ - POŽÁR KLÁŠTERA

V létě roku 1702 byla zahájena stavba nové klášterní obytné budovy. Od 17.července do 7.listopadu 1702 kladli 4 zedníci základy , do kterých byla vložena olověná destička se jménem opata Víta Seipla a letopočtem 1702. Přitom částečně využili starých základů, které zpevnili. Tato barokní budova se zachovala do dnešní doby v podobě téměř nezměněné tak, jak ji známe.Od 2.dubna 1703 bylo ve stavbě obydlí pokračováno. Dne 23. června přijel na prohlídku kláštera kníže Leopold z Dietrichsteina , jak to již 15.srpna r.1702

slíbil P.Matouši Veithovi na zámku v Kupařovicích. Po jeho odjezdu přišlo málem celé úsilí Strahova v Dolních Kounicích v niveč, když dne 4.července 1703 vypukl ve městě obrovský požár.

Současná podoba obytného barokního konventu

postaveného Strahovem do r. 1718, po restauračních stavebních pracích , které zabezpečuje Biskupská konzistoř Brno

Oheň se přes panský statek a ovčín , ve kterém uhořelo na 600 ovcí, přenesl na rekonstruovaný klášter a zde padla za oběť tomuto ohni střecha nad chrámem klášterním, kaplí, křížovou chodbou a ložnicemi pro kněze. Bylo nutno dát přelít zvon, opravit kůr a okna.

Po požáru byla opravena prozatím střecha nad kaplí, ambitem a ložnicemi, což bylo do 7.listopadu 1703 hotovo. V té době bylo stále pokračováno na stavbě klášterního obydlí.Dne 24. září 1703 byly kladeny základy ohřívadla v zahradě a v této práci bylo pokračováno až do 8.listopadu. V letech 1704 - 7 bylo stavěno dormitorium. V r.1711 pak byla položena střední část střechy nad dormitoriem a zpevněna jeho střední část. V roce 1712 končí P.Matouš Veith svoje účty a poznámky,aniž se již zmiňuje o opravě střechy chrámu. Víme z pozdějších údajů, že po požáru v r.1703 již nebyla střecha provedena a klášterní chrám zůstal nezastřešen.

Jediným, kdo se později zmiňuje o kounickém klášteře, je strahovský letopisec, který ve folio 709 v r.1714 píše, že stavba kláštera (obydlí) je téměř u konce a že tehdejší strahovský opat Marian Antonín Herrmann poslal 15.srpna 1714 administrátoru probošství "Rosa coeli" v Dolních Kounicích P.Matouši Veithovi velmi lichotivý dopis, v němž po zásluze chválil jeho horlivost v restaurační práci a povzbuzoval jej k další neúnavné pílí.V roce 1718, jak to dokazuje stručný dodatek k účtům, byl klášter dostavěn.Pak až do r. 1808 sloužil k bohoslužbám pro přespolní. Na to jej Strahov prodal zpětně knížatům z Dietrichsteina i se svým majetkem v Nových (dříve Německých) Bránicích. Od toho roku pak klášter rychle zpusťl a byl značně poškozen odvozem kamene.

DOVRŠENÍ ZKÁZY KLÁŠTERA V LETECH 1808 - 1890

Jak vyprávěli staří pamětníci, bývalo po r.1808 užíváno klášterních budov jako kamenného lomu. Panští úředníci dávali celé desítky povozů stavebního kamene, vylámaného z rozpadávajících se zdí kláštera vyvážet do nedalekých Kupařovic, kde s nimi byl zpevňován břeh řeky Jihlavy.Spolu s kamenem a cihlami byly bez jakéhokoliv výběru vyváženy i celé kusy klenebních žeber, klenební svorníky a jiné tesané kamenické prvky , součásti klášterní stavby. Také v Dolních Kounicích na mnoha místech bychom našli některé kameny, které místní občané získali v klášteře. Tento stav trval přibližně do r.1890, kdy se nový majitel panství, syn poslední kněžny z Dietrichsteina- Josef Johan z Herbersteina rozhodl,že klášter zachrání před zkázou nejnaléhavější opravou.

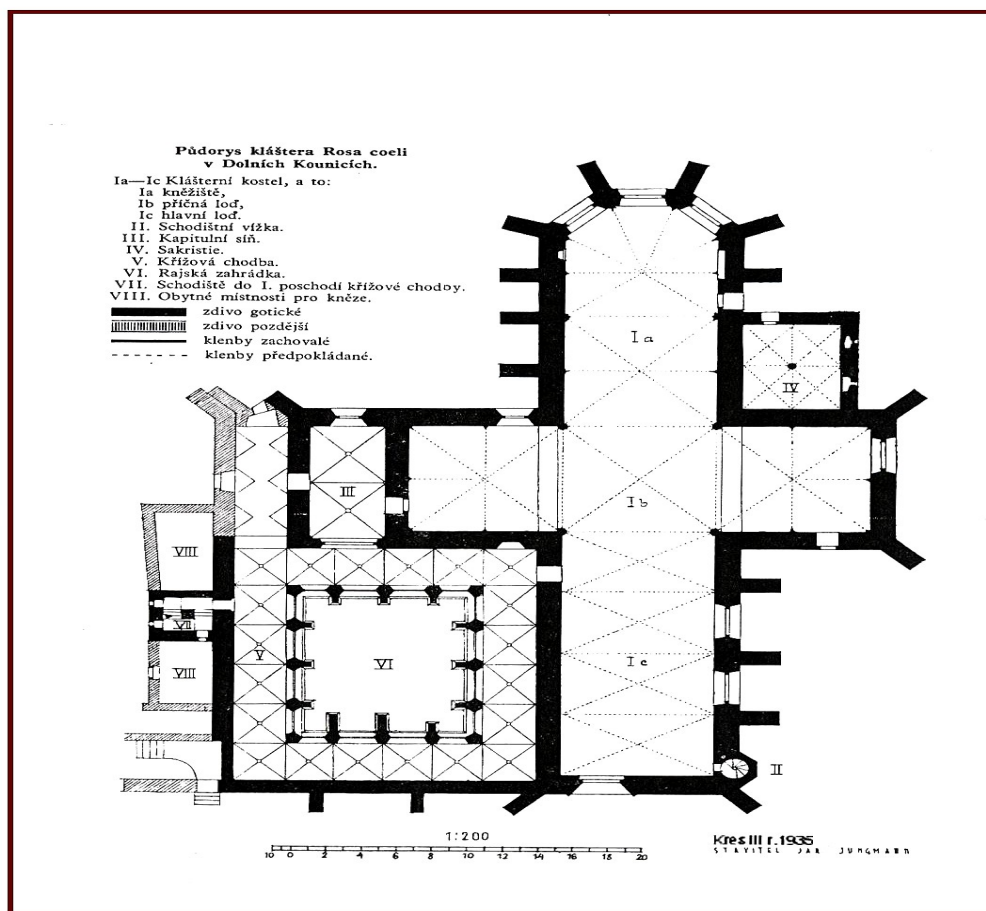
Vznik " Komitétu pro záchranu památek v Dolních Kounicích".

Teprve po roce 1927 nastává pro klášter v Dolních Kounicích období, kdy se jeho devastování zastavilo a postupně se ruina začala sanovat a udržovat.

Když v r.1927 přešel zámek i s klášterem koupí do vlastnictví bývalého hraběcího správce Emila Tomce, předal tento kostelní zříceninu do správy právě se tvořícího "Komitétu" a tato vzácná památka se za jeho působení stala obecně přístupnou, neboť " Komitét " v ní zajišťoval průvodcovskou činnost.

Zásluhou "Komitétu" již v r.1928 byly provedeny některé práce, které nevyžadovaly finančních nákladů, neboť financí se zejména na počátku nedostávalo. Chránová loď byla vyčištěna od náletových dřevin, studenti a další brigádníci vyčistili od sutě prostory kněžských příbytků a přilehlého schodiště ambitu a navíc se tak získalo několik hromad písku na zabezpečovací práce.

V roce 1929 stavitel Jaroslav Jungmann vypracoval náčrty nutné k provedení částečné rekonstrukce spolu s rozpočtem pro zajištění potřebných financí a k získání státní subvence , který byl Státním památkovým úřadem v Brně schválen. Na vstupném, sbírkami a dary byl získán menší obnos, který umožnil, že ještě téhož roku bylo možno započít s některými záchrannými pracemi.

Půdorys kláštera v r.1935.

Bylo provedeno vyklínování klenebních žeber v křížové chodbě a důkladně opravena klenba kapitulní síně (kaple Sv.Norberta), která hrozila již sesutím. Dále byly provedeny některé drobnější práce.

Od podzimu 1930 do konce r.1931 bylo provedeno ve třech etapách další zabezpečení a to důkladná oprava chrámového portálu, vyplnění vykotlaného zdiva kostelních zdí, oprava rozvalených vchodů do kapitulní síně a chodeb, vyspravení zdiva zvonice a vyspárování jejího cihelného krytu.

Dále byla očištěna zvenčí chrámová podnož a kolem ní odkopán nános hlíny. Dále bylo pokračováno v odklizení rumu z chodeb I.patry ambitu a z kapitulní síně a byla provedena vykopávka sakristie, která byla do značné výše zasypána zříceným zdivem. Opraveno bylo částečně i její zdivo, také zdivo opěrných chrámových pilířů, provedena revize křížových kleneb a vyspárovány záklenky oken tamtéž. Ke konci roku bylo dohotoveno definitivní zastřešení celého ambitu.

V r.1932 pro nedostatek peněz práce nepokračovaly a až počátkem r.1933 byla vyklenuta chybějící část křížové klenby nad vchodem do kapitulní síně. Byla také doplněna značná část dlažby v I.patře ambitu. Ještě v r. 1935, v době , kdy "Komitét " vydal propagační publikaci o klášteře, chybělo dokončení střechy nad kaplí . Některé tyto práce, jakož i rekonstrukce sakristie, proběhly až v období II. světové války, zejména v l. 1941,42. Díky všem těmto pracím, které se uskutečnily pod vedením stavitele Jungmanna, byla památka uspokojivě na řadu let fixována, ale možnosti Komitétu pro záchranu památek v Dolních Kounicích byly samozřejmě malé. Problematická byla i otázka vlastnictví.

Po zániku feudálního panství tedy získal budovy zámku a kláštera hraběcí správce pan Emil Tomec a jako soukromé vlastnictví pak klášter prodal Dr. Jaromíru Košťálovi, který jej koupil , tedy kostel, obytnou budovu a příslušenství včetně zahrady za peníze z věna své ženy. Objekt byl v jejich vlastnictví po celou dobu existence Komitétu a dále až do r,1974. Památkový spolek samozřejmě mohl investovat jen málo financí a tak je soustředil především na klášterní chrám.

Po II. světové válce, po r.1952 vzniká v Dolních Kounicích tzv. Osvětová beseda, jejímž členem se stal i Vlastivědný kroužek Osvětové besedy, nástupce původního Komitétu pro záchranu památek. V průběhu let se vystřídali i členové. Místo již staré paní předsedkyně Marie Gottwaldové byl předsedou kroužku zvolen Emil Řiháček, nadaný dělník, který se také v uvedené době stal městským kronikářem. Tyto funkce vykonával až do své smrti dne 12. února v r. 1975.

Rok před tím došlo k předání kláštera v Dolních Kounicích , (státní památky I. Kategorie) do vlastnictví Krajského ústavu státní památkové péče a ochrany přírody v Brně, tedy v r. 1974, poněvadž tehdejší majitelka, paní Košťálová se necítila schopna o památku pečovat, jak toho tato památka vyžadovala.

Po celou dobu, kdy byla rodina Košťálova vlastníkem kláštera, na opravu kostela nevěnovali žádné prostředky. Využívali pouze zahradu a bytový objekt s několika tam ubytovanými , většinou malými rodinami starších lidí.

Poměrně značné záchranné práce zajistil Okresní národní výbor Brno – venkov, který investoval cca 1, 6 milionů Kčs do oprav, zejména zpevnění a vyspárování korunního zdiva, oprav střech a podobných akcí. Tyto práce probíhaly na konci 80. let minulého století a posléze vedly v roce 1990 k novému slavnostnímu otevření a zpřístupnění památky pro veřejnost .

V novém společenském systému, který ve státě nastal po r. 1989 ,si vymohl syn dárkyně paní Košťálové, Svatopluk Košťál, navrácení památky rodině, načež ji věnoval darem Biskupské konsistoři v Brně. Ta ve spolupráci s Městským úřadem v Dolních Kounicích a jeho prostřednictvím dnes zajišťuje její navštěvovatelnost a provádí rozsáhlé stavebně záchranné i restaurační práce.

Sanace kláštera Rosa coeli v Dolních Kounicích v roce 2008.

V roce 2008 pokračovala postupná obnova areálu kláštera. Jednalo se zejména o I. etapu obnovy koruny a opěrných pilířů jihozápadního zdiva zříceniny kostela včetně konzervace kamenných konzol a obnovu části interiéru barokního konventu. Celkové náklady na obnovu v roce 2008 dosáhly více než 3,4 mil. Kč.

Dne 21. 4. 2008 byla na základě výsledků výběrového řízení uzavřena SOD s firmou STAMA, s.r.o, na opravu koruny zdiva a opěrných pilířů jihozápadní části zříceniny kostela, podle projektu arch. Mazala a v souladu se závazným stanoviskem k obnově kulturní památky. Po postavení lešení z exteriéru a v dalším průběhu stavebních prací došlo k navýšení objemu prací oproti původním předpokladům z důvodu špatného stavu zdiva a nutnosti postavení lešení i z druhé strany zdi. Z tohoto důvodu byl rozšířen rozsah díla o práce obsažené v dodatku. Rozpadlé zdivo bylo dozděno a byly doplněny spáry. Opravená koruna zdi byla opatřena plechem. Pulty opěrných pilířů byly překryty krytinou ze starých cihel.

Dne 22. května 2008 byla uzavřena SOD s restaurátorem p. Pavúčkem na konzervaci 10 konzol a 3 klenebních náběhů v lodi kostela. V průběhu prací byl rozsah díla rozšířen o další 2 ks klenebních náběhů z důvodu maximálního využití dodatečně postaveného lesem v interiéru kostela. V květnu 2008 byla uzavřena SOD č. 14/2008 na 1. etapu obnovy interiéru ve U. NP barokního konventu s firmou Střechy - 1. Slezská s.r.o. Předmětem byla zejména obnova omítek, podlah, oken, dveří a instalací. Celá obnova probíhala v součinnosti s orgány státní památkové péče

Vzhledem k náročnému stavebně-technickému řešení problematiky zabezpečení koruny zdiva probíhaly průběžně konzultace s přizvanými experty a byly pravidelně svolávány kontrolní dny. Práce letošní obnovy byly ukončeny v září 2008. Na závěrečných kontrolních dnech bylo konstatováno, že byly provedeny v odpovídající kvalitě. Je evidentní přínos této obnovy, díky kterému se podařilo odstranit havarijní stav části kostela, dlouhodobě zabezpečit část koruny před nežádoucími klimatickými vlivy a umožnit další rozvoj turistického ruchu, zejména zajistit bezpečnost návštěvníků této významné kulturní památky.

Na základě žádosti Biskupství brněnského byla 4. 2. 2008 schválena Radou Města Dolní Kounice dotace na obnovu kláštera Rosa coeli z rozpočtu Města Dolní Kolmice ve výši 200.000 Kč

* * * * *

Tak jsme dospěli na konec historie instituce, která dala vzniknout městu Dolní Kounice, totiž kláštera v Dolních Kounicích, který vznikl v počátcích našeho státu, pomohl stvoření města, aby již v renesanci zanikl a nebyl již nikdy obnoven.

L I T E R A T U R A A P R A M E N Y

- Vladimír Nekuda
D.Metoděj Zemek Csc : **Břeclavsko/** Vydal Muzejní spolek Brno v r. 1968 /
- Vlastivědný věstník : **Jižní Morava /** vyd.Muzejní spolek/ k dispozici všechny ročníky od r 1968 po 2001 včetně
- František Heřmanský : **Letopis Vincenciův a Jarlochův.** St.nakl.krás.literatury Praha 1957
- František Palacký: **Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě** (otisk původního vydání) / Praha 1939 .
- Jindřich Šebánek: **Archivy zrušených klášterů moravských a slezských 1. z let 1078 až 1471** (Brno 1932- Zemský archiv)
- Vladimír Nekuda
Josef Unger : **Hrádky a tvrze na Moravě** Blok, Brno 1981
- Jan Bystřický, : **Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archívu ve**
František Spurný : **ve Vadúzu, z let 1173 – 1380 – I.díl.** Vydal Muzejní spolek v Brně, Ludv. Václavek a Dr.Metoděj Zemek Csc.
- Augustin Kratochvíl : **Vlastivěda moravská** - Ivančický okres – Brno 1904
Pohořelský okres-Brno 1913
Židlochovský okres-Brno 1910
- F.A.Slavík : **Vlastivěda moravská** - Brněnský okres – Brno 1897
- Rudolf Dvořák : **Dějiny markrabství moravského** - /Brno 1906 /
- Kamil Krofta: **Kurie a církevní správa zemí českých v době předhusitské.** / ČČH X a XII, - 1904,1906/
- František Graus : **Chudina městská v době předhusitské** / Praha 1949 /
- Augustin Neumann: **Církevní jmění za doby husitské se zřetelem k Moravě** /Olomouc 1920 /
- Augustin Neumann: **Z dějin českých klášterů do válek husitských** / Praha 1936/
- Václav Vaněček : **Studie o imunitě duchovních statků v Čechách do polovice 14.stol.** /Praha 1928 /
- Václav Vaněček : **Dvě studie k otázce právního postavení klášterů**

a klášterního velkostatku ve starém českém státě.
/Praha 1938/

- Václav Vaněček : **Základy právního postavení klášterů a klášterního Velkostatku ve starém českém státě ve 12. až 15. století**
Zakladatelská práva /Praha 1933 /
Pozemková vrchnost, Imunita hospodářská / Praha 1937/
Imunita soudní / Praha 1939/
- Václav Vaněček : **K soudní imunitě duchovních statků na Moravě** /Praha 1931/
- Adolf Turek **Příspěvky k dějinám manského zřízení na statcích moravských klášterů do třicetileté války .** /Časopis Společnosti přátel starožitností LV. ,1947 /
- Lubomír Konečný : **K nejstarším stavebním dějinám kláštera Rosa Coeli a koletiv v Dolních Konicích** / Jižní Morava , 1994, str.264273/
- Dr. Metoděj Zemek : **Regesta liechtenštejnských listin ve Vaduzu**
1) Jižní Morava, roč.1980, I.díl, str. 137-157, z let 1173- 1411
2) Jižní Morava ,roč.1978, strana 169 až 185,z let 1412 –1525
3) Jižní Morava ,roč.1979, strana 207 až 230,z let 1529 - 1628
- V.J.Pokorný - : **Klášter „Rosa coeli- Růže nebeská“ v Dolních Konicích**
K.Svoboda / Brno 1935/
- Augustin Kratochvíl : **Archív Dolních Konic města na Moravě** /Ivančice 1907 /
- Miloslava Grycová : **Dějiny kláštera „Rosa Coeli“ v Dolních Konicích na Moravě v době feudální před revolucí husitskou**
/rukopis,Radostice r.1951./
- Jiří Radimský : **Zánik kláštera Rosa Coeli v Dolních Konicích.**
/ Časopis Společnosti přátel starožitností, LI. –LIII. 1943- 1945; Praha 1946/
- Karel Tříška : : **Příspěvek k dějinám kounického kláštera „ Rosa coeli“ na Moravě** / Časopis Společnosti přátel starožitností československých v Praze, XXXVIII.,1930./
- František Kašička : **Klášterní hrad v Dolních Konicích**, časopis Státní památkové péče č.4/1975 str.216 až 234.
a Jan. O. Eliáš
- Milada Radová-Štiková **Dolní Kounice, hrad, klášter a městečko**, vyšlo jako studie v e Sbírce ACTA POLYTECHNICA- Práce Vysokého učení Technického v Praze, 1975. Obsah 20 stran a četné fotografie.